

ODGOĐENI PRVAŠIĆI (8)

Objavljeno 29/11/2024

Tekst: Vlasta Vančina

Foto: StockCake

U pokušaju da pojasnimo razloge za odgodu upisa čak četiri tisuće „prvašića” u ovu školsku godinu na razini cijele Hrvatske, došli smo do nekih odgovora ali i dalje nam je ostalo puno pitanja. Prije svega je li sustav, i školski i liječnički, zakazao kada su u pitanju najranjiviji među nama – djeca kojoj je potrebna skrb cijelog društva?

Današnji kapitalizam i neoliberalna ideologija povećali su nejednakosti u društvima diljem planeta. I povećali glad za profitom – tek jedan posto najbogatijih na svijetu ima u vlasništvu preko 90 posto cjelokupnog društvenog bogatstva. Doprinijeli su i klimatskim promjenama, desetkovali javni sektor npr. zdravstvo i obrazovanje jer se sve učestalije kreće u njihovu privatizaciju. Ideje o univerzalnom dohotku i održivom gospodarstvu tek su na marginama rasprava o budućnosti čovječanstva. U takvom socijalnom okruženju ne treba nas čuditi sve veći broj ljudi koji putem društvenih mreža šire lažne vijesti i teorije zavjere, odnosno kaos kao želju da ljudi prihvate njihove ideje da „društvo treba spaliti do temelja” kako bi manje skupine ljudi počele oporavak Zemlje i život ispočetka. Ili kako je to francuski filozof Jacques Lacan nazvao „za stvaranjem ex nihilo”.

Trčati za djecom a ne za novcem

Za suvremeno doba karakteristična je potraga za znanjem, iako je želja za neznanjem jednako toliko važna za preživljavanje. Zatvaranje očiju i nastojanje da ne vidimo nešto što je bolno, da potisnemo nešto s čime smo se teško nosili, ...strategije su što ih ljudi prihvaćaju „isto onoliko strastveno kao i potragu za znanjem”. Npr. ljudi u razvijenom svijetu često su se bojali priznati da rast i razvoj na kojima se temelji suvremeni kapitalizam ne mogu trajati vječno. Neoliberalna ideologija služi se s dva slogana: „svatko može biti uspješan” i „pravi se uspješnim dok ne postaneš uspješan”. Mnogi se roditelji/skrbnici nastoje lijepo odijevati, uređivati svoje stanove i kuće, voziti skupe automobile, ... a sve to preko granica financijskih mogućnosti. Među svoje takve uspjehe ubrojat će i zdravu i uspješnu djecu. A kako bi sve to ostvarili mnogi pribjegavaju iscrpljujućem radu, slabom angažmanu u obiteljskom krugu i nedovoljnoj skrbi za djecu. Zbog toga roditelji ne uočavaju ili barem ne dovoljno rano da njihovo dijete ima nekih poteškoća. Višekratno smo isticali riječi liječnika, psiholog i psihijatar koliko je rano otkrivanje i početak što ranijeg liječenja presudno za poboljšanje zdravlja djece. Kratka napomena – osim nekoliko bolesti povezanih s određenim genima, većina ih se ne prenosi pomoću DNK; važnu ulogu u prijenosu bolesti ima i epigenetika, to jest shvaćanje da se svaki organizam razvija iz nediferencirana jajne stanice a ustvari se radi o interakciji gena te okolišnih, društvenih i kulturnih faktora.

Predškolsko doba gotovo da je ključno za kasniji tjelesni razvoj djece i mladih. Bitno je da u tom razdoblju djeca budu okružena ljubavlju, sigurnošću i roditeljskom skrbi. A ne da ih se sputava u igri i druženju s članovima uže i šire obitelji te prijateljima. Kretanje, poglavito ono na zraku, presudno je za razvoj mozga te psihomotoričkih funkcija. Stručnjaci, međutim, upozoravaju da optimizam ljudi prema tehnološkom napretku pa i ekranima (TV-u, mobitelima, laptopima,...) ima i svoje naličje jer je našu djecu pretvorila u „digitalne urođenike”. Prekomjernim korištenjem digitalnih medija povećao se rizik neprimjerenog ponašanja poput agresivnosti, smanjenja koncentracije i pažnje, impulzivnosti, opterećenosti vlastitim izgledom, anksioznosti, depresije kao i drugih mentalnih poremećaja. Npr. poremećaji iz spektra autizma, hiperkinetički poremećaji, opsesivno-kompulzivni poremećaji, tikovi, psihosomatski poremećaji, poremećaji hranjenja, poremećaji ponašanja, psihoze. Naravno da je uzrok psihičkih poremećaja interakcija različitih faktora, od genetskih, intrapsihičkih, intrapersonalnih, obiteljskih, okolišnih, socijalnih, pa je i njihovo liječenje multimodalno a prema potrebi i uz farmakoterapiju. Psiholozi i psihijatri naglašavaju kako su pandemija COVID-19, ekonomske i klimatske krize, ratovi te sveprisutna digitalizacija nepovoljno utječu na mentalno zdravlje djece i mladih. „Pošast nekretanja ogleda se, pak, u specifičnim poremećajima razvoja motoričkih funkcija, djeca su nespretna, ne mogu stajati ili skakutati na jednoj nozi, ne mogu trčati, pratiti crtu stopalom za stopalom, balansirati, uopće, za

upis u prvi razred osnovne škole riješiti jednostavne zahtjeve testa”, navodi su u njihovim analizama. Zbog svega toga, nameće se pitanje zašto školski ali i liječnici obiteljske medicine ne traže raniji pregled djece, osobito jer se zbog „ekranizma” bilježi i porast miopije, kratkovidnosti kod djece.

Prijedlozi za roditelje i struku

Hrvatska se odlučila za hvalevrijedan model uključivanja djece s manje ili više razvojnih poteškoća u redovan školski sustav. Nastoji se osigurati dovoljan broj asistenata u nastavi, pedijataru i psihologa za redovne i izvanredne krizne situacije, prostornih kapaciteta itd. Naš obrazovni sustav smatra i da su svi elementi za tu djecu osigurani, pa i edukacija učitelja, nastavnika i asistenata. Valjda jesu iako smo baš u zadnje vrijeme svjedoci ne baš tako dobre prakse, dok se o mnogim slučajevima (možda ne tako ekstremnog ponašanja i roditelja i učitelja) puno manje govori u javnosti. Nedovoljno se upozorava i na manjak logopeda iako je upravo govornih poteškoća kod djece sve više.

U Hrvatskoj se stalno podsjeća na nedostatak pedijataru kao i opasnost da za nekoliko godina, kada većina sadašnjih ode u mirovinu, taj manjak bude nenadoknadiv. Kao što je već sada zabilježen opasan nedostatak dječjih psihijataru. Mentalni poremećaji u djetinjstvu mogu biti povezani s brojnim drugim medicinskim stanjima ali biti i nuspojava raznih lijekova. Zbog toga bi bilo dobro da zdravstveni radnici provode rutinske laboratorijske testove. Upotreba alata za probir je posebno važna za otkrivanje ranih znakova mentalne bolesti u novorođenčadi i male djece, jer su u svojoj komunikaciji uvelike vjerodostojni. Uz to valja osigurati dovoljan broj pedijataru, obiteljskih liječnika i psihijataru.

Roditelji/skrbnici, uz sve obveze što ih imaju, morali bi naći više vremena, pažnje i ljubavi za djecu, njihovu igru, boravak na zraku, čitanje i crtanje ... jer ona zaslužuju više od „digitalne dadilje”. I za kraj zapamtimo – problemi naše djece, pa i ”odgođenih prvašića” mogu biti siromaštvo, izloženost nasilju, antisocijalna vršnjačka grupa ili socijalna izolacija, sukob između roditelja i raspad obitelji. Djeca koja su tjelesno manje aktivna, ali više ovisna o mobitelima i inim ekranima izložena su većem riziku od blažih i težih poteškoća u razvoju.

Članak je osmi dio autorske teme „Odgođeni prvašići”. Objavljuje se u sklopu projekta poticanje novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije (AEM).